

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Румяна Петрова Коларова,
за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
в професионално направление 3.3. Политически науки

на **Фараж Ухаб Карим**

представил дисертация на тема
“The "Arab Spring" as a factor of institution of state's transformation by the example of the Republic of Tunisia, the Arab Republic of Egypt and the Syrian Arab Republic: Comparative analysis”

Общи данни по процедурата Представеният за защита дисертационен труд е с обем 270 страници, разделен на увод, четири глави и заключение. Научният апарат съдържа 291 заглавия и документи. Източниците са добре подбрани съобразно темата на изследването, като библиографията е действителна и пълноценно приложена. По-голямата част от цитираните изследвания имат за предмет именно политическите събития и промени в Тунис, Египет и Сирия, които определяме като „арабска пролет“ ЕС, което е показателно за стремежа на докторанта да представи политическата събитийност и институционалните промени в чрез максимално широк анализ на публикуваните изследвания по темата.

Дисертационният труд по форма, структура и съдържание отговаря на нормативните изисквания за придобиване на научната и образователна степен „доктор“, доколкото свидетелства, че „кандидатът притежава задълбочени теоретични знания и способност за самостоятелно научно изследване“; а трудът ѝ „съдържа, както научни, така и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос“.

Значимост на изследвания проблем. Обоснованост на целите и задачите.

Избраната от Карим темата е в рамките на изключително актуалната и богатата проблематика свързана с процесите на разпад на авторитарните режими в анализиранияте три държави, като акцентът е върху социалните и институционални катаклизми породени от този процес. В съответствие с изследователската цел анализът е фокусиран върху институционалните промени. Дисертантът търси отговори на два теоретични въпроса – /1/ доколко теория за модернизацията може да служи като рамка за анализ на

разглежданите институционални промени и /2/ какъв е характера на тези промени – дали може да ги класифицираме като отваряне или либерализиране на режима?

Трябва да подчертаем и добрия подбор на три казуса – Тунис, Египет и Сирия, които са не само представителни за социалното движение „арабска пролет“, но също така удържат темата в рамките на избрания теоретичен инструментариум – налице са запазени политически институции, чиято промяна може да бъде анализирана и оценена в сравнителен план. Карим определя резултатите от анализирания политическа трансформация като „успешна промяна“ (Тунис) „забавена промяна“ (Египет) и „неуспешна промяна“ (Сирия).

Дисертационният труд е организиран около трите казуса, като подборът на използваните литературни източници не цели теоретична „чистота“, а по-скоро комбинира автори работещи в различни парадигми и дори различни поддисциплини на политологията. Системността в подбора на литературата се задава от опита да се обхванат автори от четири ясно обособени в геополитическо и теоретично отношение групи автори: първата е на „западните“ теоретици и включва имена като Хънтингтън и Макридис, Пшеворски (чието име е изписано неправилно, защото текстът е ползван на руски) и Дюверже, както и други водещи имена свързани с институционалния анализ. Във втората група са включени източно европейски и руски автори, които са преди всичко специалисти по нова и най-нова история на Близкия Изток. Третата и четвъртата групи се състоят от автори от самия близоизточен регион – арабски и израелски. Целта очевидно е да се потърси балансирана и многоаспектна оценка на трите основни обекта на сравнителен анализ – институционалната уредба и социално-икономическото състояние преди „арабската пролет“, събитията и промените свързани с протестното движение и институционалната уредба установена след приключване на протестите и иницираните от тях реформи. От ключово значение за тези оценки са и документите и медийните материали, които са с голям обем и времеви обхват.

Анализът е структуриран прецизно и напълно съответства на поставените изследователски задачи – една обща теоретична глава и три глави организирани около трите казуса – Тунис, Египет и Сирия. Целта му е да опише както сходството, така и различието в процесите на институционална промяна в трите разглеждани държави.

Фараж Карим формулира шест изследователски задачи в съответствие с изследователските си цели, четвъртата от които е да анализира ролята и значението на кюрдското малцинство и неговите организации в гражданската война и разволя на политическите промени в Сирия. Избраният теоретичен модел задава едно реално аналитично поле, дефинира консистентен изследователски подход и гарантира продуктивността на емпиричния анализ. Прави впечатление, че изследователските усилия са насочени към типологизирането/ класифицирането на трите случая – Тунис като успешен процес на демократизация, Египет като промяна в рамките на авторитарния режим, а Сирия – като неуспешен опит за промяна на режима.

Оценка на дисертационния труд и неговите приноси – Дисертационният труд на Фараж Карим се характеризира с ясно определен теоретичен модел, ясни и точни критерии за подбор на изследваните случаи, които сами по себе си могат да бъдат оценени като принос. В основата на сравнителното изследване е анализът на промяната в мястото и ролята на държавния глава (президентът) в трите арабски държави. Това гарантира системността и ясната аргументация при класифицирането на трите случая. Вторият компонент на изследването е анализът на промяната в статута на партиите, парламента и гражданските организации. Именно този втори компонент се свързва със определянето на спецификата на всеки един от трите случая. Прави впечатление богатият набор от първични и вторични източници, които Фараж Карим използва при описанието на изследваните събития и при аргументирането на своите тези.

Един от основните изводи на автора е за високата степен на сходство във вътрешно политическите и външнополитическите предпоставки на Арабската пролет, като той детайлно описва политическия, икономическия и социалния им аспект. В по-общ план, като отчита и сходството в институционалната уредба, той прави извод за общата изходна точка на трите разглеждани процеса на политическа промяна. Тук трябва да посоча, че Карим обръща много малко внимание и на практика подценява принципната разлика в авторитарните режими на Тунис, Египет и Сирия.

Основният принос е в определянето на основните сходства в политическите събития определяни като „арабска пролет“ – използването на насилие, неударимото разрастване на масовите протести, нееднородността на протестиращите – както в техните

ценности и идентичност, така и в механизмите за комуникация и мобилизация. За всеки един от трите казуса Карим анализира опозиционните действия чрез взаимодействието и конфликта между светско и религиозно, традиция и модерност, консервативно и либерално. Основният му извод е, че както изходната точка, така и крайният резултат от Арабската пролет в най-голяма степен зависи именно от тези взаимодействия и конфликти.

При третият компонент на анализа – резултата, политическите промени, които масовите протести успяват да предизвикат – се открива в най-голяма степен схематизъм на оценките. Изложението е фокусирано върху описанието и обяснението на промените в Тунис като успешна демократизация, в Египет – като забавени и непълноценни промени, а в Сирия – като разгръщане на гражданска война, т.е. в Тунис се създава нова, демократична политическа система, в Египет се установява специфичен хибриден режим, а в Сирия сме свидетели на разпад на политическата общност и на държавността. Анализът би спечелил ако беше допълнен с по-детайлна и прецизна преценка на промените, за която може да се ползва анализи на Freedom House, Economist Intelligence или други мозъчни тръстове като Cato, Heritage и т.н.

Дисертационният труд на Фараж Карим е завършено и системно изследователско усилие, чийто резултат изцяло отговаря на изискванията за придобиване на научната и образователна степен „доктор“.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид качество на изследователската работа по дисертационния труд, значимостта на постигнатите резултати, оригиналността на основните изводи и научните приноси направени в представения труд предлагам на Научното жури да присъди на **Фараж Ухаб Карим** образователната и научна степен “ДОКТОР”.

София

27.05.2020

проф. д-р Румяна Коларова